

Remonstrantse Gemeente Dordrecht

Zondag 8 april 2018

Orgelspel

Welkom en mededelingen door kerkenraad

Aansteken van de kaars met korte tekst

Stilte

Aanvangslied 601

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
die hemel en aarde gemaakt heeft,
die trouw houdt tot in eeuwigheid
en die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordlied

Inleidende bijbellezing: Psalm 130

Gebed

Vanuit de stilte komen we tot u. Vanuit de stilte komen de woorden. We zijn hier bijeen, op zoek naar u, naar ons zelf en naar onze roeping in de wereld. Uw stem heeft vele generaties mensen geïnspireerd.

God, tegenover u zijn wij zo klein. Wij zijn maar even op deze aarde, u bent eeuwig. Uw heiligheid en uw liefde zijn groot, terwijl wij ons zo vaak komen te misgaan. Wij weten van uw liefde, maar te weinig durven wij het uit te stralen. Wij weten van uw vergeven, maar te weinig geven wij mensen nieuwe kansen. Maak dat we meer en meer leven vanuit ons geloof in u.

God, wil ook ons steeds blijven roepen. Wil ons niet loslaten, maar aan het werk zetten in uw wereld. Wil uw kracht geven om te doen, uw inspiratie om te leven.

Wij danken u en prijzen u om alles wat u ons hebt gegeven. Ons hele leven, ons bestaan rust in uw hand. Zonder u kunnen we niet, daarom, wees ons nabij, in dit uur, in de week die komen gaat, ons leven lang.

Amen.

Lied 213

Lezing 1 Johannes 1: 5 – 2: 2

Lied: Daar juicht een toon

Preek 'Want alles, alles is voldaan'

Want alles, alles is voldaan, zongen we daarnet in dat klassieke lied: Daar juicht een toon, daar klinkt een stem. Het is een lied dat eerder bekend is in evangelicale kringen rondom de bundel van Johannes de Heer dan bij ons. En toch is het een lied dat door zijn juichende toon een prachtig lied voor vanmorgen is. Ik moest er aan denken toen ik een paar jaar geleden met mijn gereformeerde collega een ijsje zat te eten bij een bekende ijszaak in Rotterdam

Vanmorgen wil ik u iets vertellen in de volgende drie onderdelen:

1. Verzoening door voldoening, of wel het ijsje
2. Wat daar op tegen is, of wel Fikkie
3. Wat dan wel wel

Het ijsje

Ik zat dus met een gereformeerde collega een ijsje te eten bij een Italiaanse ijszaak. Het was prachtig weer. Horen en zien verging je vanwege de herrie van alle restauratiewerkzaamheden in de remonstrantse kerk in Rotterdam. Wat voor betere smoes konden we vinden om samen een ijsje te gaan eten? We moesten tenslotte toch onze gezamenlijke oecumenische leerkring bespreken.

Met de kring waren we snel klaar; maar de rest van theologisch Rotterdam moest ook worden doorgenomen dus pas na een uurtje meldden we ons bij de kassa om onze ijsco's te betalen. Grote verwarring aldaar: want er leek al betaald te zijn. Uiteindelijk viel het tegen en moesten we toch nog betalen, maar dat terzijde.

Voor iedereen die in zijn jeugd is lastig gevallen met een goed gereformeerde opvoeding, lag de analogie voor de hand. Iemand anders zou betaald hebben. 'Want alles, alles is voldaan'. Voor veel orthodoxe theologie is dit een vanzelfsprekendheid. De betekenis van Goede Vrijdag en Pasen ligt hierin. De mens is een zondaar. Voor die zonde moet betaald worden. Uiteindelijk is voor alle zonden van alle gelovigen betaald door het bloedig offer van Christus op Golgotha. Jezus heeft voor ons betaald.

U vraagt zich misschien af: waarom moest Jezus dat nu doen? Daar zit een ingewikkelde redenering achter die in de Middeleeuwen onder de grote theoloog Anselmus van Canterbury uitgewerkt is. Alles wat een mens aan zonde doet, doet hij tegenover God. Daar kom je, door de heiligheid van God niet zomaar vanaf. Alleen ‘sorry’ zeggen, is in die redenering niet voldoende. Pas als er sorry wordt gezegd door iemand die op hetzelfde heilige niveau staat als degene die beledigd is, telt het. Daarom moet God dus met zichzelf verzoend worden. Daarom moet het eigenlijk God zelf zijn, die geslachtofferd moet worden. Daarom is het dus de Zoon, die een van wezen met de Vader is, die gekruisigd wordt, omwille van onze zonden.

Wie op deze manier naar de opstanding met Pasen kijkt, mag dus zeker zijn, dat zijn of haar zonden hem worden vergeven. God heeft onze redding gewild en heeft daarom zijn zoon naar de aarde gestuurd om voor ons de zonden op zijn eigen schouders te nemen. Onschuldig als hij was, werd hij toch gekruisigd, omwille van de zware zonden van ons allen. De contraremonstrant Revius, we zitten dan aan het begin van de 17^e eeuw vatte het kernachtig samen in het volgende gedicht:

Hij droech onse smerten

*T'en zijn de Joden niet, Heer Jezu, die u kruisten,
noch die verraderlijk u togen voort gericht,
noch die versmadelijk u spogen int gezicht,
noch die u knevelden, en stieten u vol puisten,*

*t'en zijn de krijgslui niet die met haar felle vuisten
den rietstok hebben of den hamer opgelicht,
of het vervloekte hout op Golgotha gesticht,
of over uw en rok tsaam dobbelden en tuisten:*

*ik bent, o Heer, ik bent die u dit heb gedaan,
ik ben den zwaren boom die u had overlaên,
ik ben de taaie streng waarmee gij ginkt gebonden,
de nagel, en de speer, de gesel die u sloeg,*

*de bloed-bedropen kroon die uw en schedel droeg:
want dit is al geschied, eilaas!, om mijne zonden.*

Fikkie

Zoals gezegd, dit beeld van verzoening door voldoening heft gedurende het grootste gedeelte van de geschiedenis van de christelijke kerk een grote betekenis gehad. Tegelijkertijd zijn er ook altijd wel stemmen opgegaan die wat kritischer waren. Zo bestreed de tijdgenoot van Augustinus, Pelagius, al de goddelijkheid van Christus. Voor hem was Jezus onderdeel van de schepping. Misschien wel het eerste schepsel, maar in elk geval geen God. De antitrinitariërs of unitariërs van de 16^e en 17^e eeuw gingen in diezelfde lijn verder. Zij spraken over de unitas, of eenheid van God. God kon niet tegelijkertijd de vader zijn en de zoon. Jezus was een voorbeeldig mens die velen dichtbij het heil heeft gebracht, maar hij was niet God zelf! In die tijd kon je om dit standpunt op de brandstapel worden gezet. Michel Servet onderging dit lot in Genève, mede dankzij het optreden van de bekende hervormer Johannes Calvijn.

In de traditie van de vrijzinnigheid heeft men vanaf de 19e eeuw afstand genomen van het leerstuk. Men vond de mens niet meer zo zondig. Jezus was een ethisch leermeester die mensen de goede weg wees, niet een ongenadig rechter die op elke slak zout legde. Professor Piet Smits, hij leefde van 1906 tot 2002 was kerkelijk hoogleraar vanwege de Hervormde Kerk in Leiden. In een artikel in het Goede Vrijdagnummer-1959 van *Kerk en Wereld* nam hij afstand van de klassieke verzoeningsleer van de kerk.

'Het is mijn eer te na dat iemand voor mijn schuld zou moeten boeten.

Ik wens te stáán voor de gevolgen van mijn eigen daden.

En geef dan wat Paulus betreft mijn portie maar aan Fikkie'.

Smits wil dus niets weten van verzoening door iemand anders. Zelf wil hij verantwoordelijk zijn. Zelf wil hij dragen wat er gedragen moet worden.

Zijn uitspraak over Fikkie wekte veel beroering in zijn kerk en daarbuiten. De bekende predikant J.J. Buskes kon een en ander niet echt waarderen. Hij vatte het optreden van Smits als volgt samen:

"Hier is alle eerbied zoek. Hier beoefent prof. Smits theologie op de wijze van een kermisganger in een schiettent. Hier wordt het geheim van Goede Vrijdag op de meest platvloerse wijze verraden".

Uiteindelijk nam de Hervormde Kerk hem zijn predikantsbevoegdheid af. Tien jaar later, toen de commotie was verdwenen, kreeg hij die rechten ongevraagd weer terug.

Voor vrijzinnigen waren de woorden van Smits, denk ik, inhoudelijk zeer herkenbaar. Eigen verantwoordelijkheid en een groot zelfbewustzijn past hun beter dan het idee dat een ander voor hen iets moet goed maken.

Overigens is die kritische houding ten opzichte van de verzoening al heel oud. Een heel belangrijk bijbels argument is natuurlijk de vraag in hoeverre het optreden van Jezus noodzakelijk kan zijn, wanneer Jezus pas in de loop van de geschiedenis op aarde is gekomen. Hoe zit het dan met al die miljoenen mensen die nooit in Jezus hebben kunnen geloven, gewoonweg doordat zij eerder hebben geleefd?

U begrijpt: creatief als theologen zijn, was daar wel een oplossing voor. Misschien niet heel overtuigend, maar wel leuk gevonden. U kent de klassieke, apostolische geloofsbelijdenis:

*Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van hemel en aarde.
En in Jezus Christus, Zijn eniggeboren Zoon, onze Here;
die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria;
die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven,
neergedaald in de hel; op de derde dag opgestaan uit de doden;*

Belangrijke vraag is wat Jezus gedurende drie dagen gedaan heeft in de hel. Juist ja, daar heeft hij iedereen bekeerd die daar was en zich wilde laten bekeren. Jezus is dus ook het fundament van de verzoening voor wie voor hem leefden.

Maar goed, u begrijpt, er zijn ook andere dingen te zeggen. Opvallend is bijvoorbeeld dat in het Oude Testament God geloofd en geprezen wordt, omdat Hij mensen verzoend. Dan is er geen verwijzing naar Jezus of zijn sterven op Golgotha. God vergeeft, omdat Hij nu eenmaal zo is. Psalm 103 zegt het zo mooi:

*8 Barmhartig en genadig is de HERE,
lankmoedig en rijk aan goedertierenheid;
9 niet altoos blijft Hij twisten,
niet eeuwig zal Hij toornen;
10 Hij doet ons niet naar onze zonden
en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden;
11 maar zo hoog de hemel is boven de aarde,
zo machtig is zijn goedertierenheid over wie Hem vrezen.
12 Zover het oosten is van het westen,
zover doet Hij onze overtredingen van ons;
13 gelijk zich een vader ontfermt over zijn kinderen,
ontfermt Zich de HERE over wie Hem vrezen.
14 Want Hij weet, wat maaksel wij zijn,
gedachtig, dat wij stof zijn.*

Kortom: geen verzoening door voldoening, geen gedoe. God vergeeft omdat Hij mensen liefheeft, omdat Hij weet dat mensen dat nu eenmaal nodig hebben.

Zoals Heinrich Heine het aan zijn sterfbed gezegd zou hebben op de vraag of God hem zal vergeven:

Bien sûr il me pardonnera, c'est son métier.
God zal me vergeven, dat is zijn vak!

Wat dan wel?

Ik kom tot het laatste deel van mijn preek, dat na al deze schermutselingen over al dan niet verzoening door voldoening getiteld is: wat dan wel?

Eerlijk gezegd vind ik het dogmatische beeld van een God die een bloedig mensenoffer nodig heeft om mensen te kunnen vergeven, een schrikachtig beeld. En als het offer dan ook niets anders kan zijn dan Zijn Zoon, dan wordt het wel heel moeilijk. Tegelijkertijd vind ik de gedachte van Smits dat wij allemaal wel voor onze eigen daden bij God kunnen verschijnen, wat aan de hoogmoedige kant. Of God bestaat, niemand van ons kan het weten, maar als het een beetje God is, dan zou ik me misschien niet zo gemakkelijk voelen om zo voor Hem te verschijnen. Als

God een beetje God is, dan denk ik aan iets hoog heiligs. Zo heilig, zo verheven, zo goed, dat ik niet denk, dat je als mens zo gemakkelijk kunt zeggen: ik wil staan voor mijn eigen daden.

Ben ik te pessimistisch als ik denk, dat weinigen onder ons zo zeker van zichzelf kunnen zijn, dat zij hun hele hebben en houden op tafel zouden willen leggen, zonder gekweld te worden door een gevoel van wroeging of schaamte om dingen die ook gebeurd zijn? Gaat er in ons doen en laten niet regelmatig iets mis, waarmee je niet gemakkelijk voortleeft? Hoe velen van ons leven met een geheim, dat ze niet graag aan het daglicht zouden prijsgeven?

En hoe verhoud je je dan, tegenover de Heilige God, in wie geen spoor van duisternis is?

Ik geef toe, ik heb enige gereformeerde invloed in mijn jeugd ontvangen, maar ik kan me wel wat voorstellen bij de gedachte dat de verhouding van de mens tegenover God iets anders is, dan die van twee kinderen die met elkaar hebben geknikkerd.

Misschien is het daarom dat ik nog wel wat kan met de gedachte dat alles, alles voor ons is betaald. Niet dat er iemand voor mij gefolterd, gebroken of gedood moest worden op Golgotha. Een God die iets dergelijks verlangt, is wreed. Maar wel de gedachte dat er een God is, die weet heeft van hoe ik in elkaar zit. Die weet heeft van wat er is misgegaan en dan toch nog liefdevol naar zijn mens wil omzien.

Misschien is het wel zo eenvoudig als we lezen in psalm 103 als een ouder die weet wat zijn of haar kind voor rottigheid uithaalt, maar toch bijna altijd geneigd zal zijn, om het kind in liefde te aanvaarden.

Voor mij is een van de grote dingen van het geloof de gedachte dat je als mens er voor God altijd mag zijn. Dat de grote kracht die wij voor het gemak God noemen, ons bestaan heeft gewild. Dat we er niet toevallig zijn. Dat we mogen bestaan, in een eeuwig licht.

In het beeld van de ijszaak van daarstraks: dat er iemand is geweest, die heeft gemaakt dat wij gratis dat ijsje krijgen. Dat, hoezeer er van ons mensen ook iets verwacht wordt, alles waar het werkelijk om gaat, toch al betaald is!

We leven in de weken tussen Pasen en Pinksteren in. Het verhaal van Pasen is zo groot dat we er best weken mee bezig kunnen zijn.

Voor mijn gevoel is het verhaal van Pasen geen bewijs van een verzoening door voldoening. Het verhaal van Pasen laat voor mij zien dat uiteindelijk de ijsjes voor ons allen betaald zijn. Dat ten diepste de ellende en het verdriet, ja de dood, geen bestaan meer zal hebben. Dat de liefde en het leven het uiteindelijk zullen overwinnen.

Zo zeker als in het voorjaar de bloembollen weer opkomen en prachtige tulpen en narcissen ons verblijden, zo zeker als elk voorjaar de natuur weer uit haar winterslaap opkomt, zo vanzelfsprekend is het dat iemand als Jezus niet in de dood kon blijven.

Hij was een bijzonder mens in wie woorden en daden één waren. Voor zijn leerlingen was hij zo inspirerend dat het voor hen erop leek, alsof God in hun midden was. Niemand had ooit God gezien, maar als er een God bestond, dan moest Hij wel lijken op deze mens.

Ze geloofden daar zo heilig in, dat Jezus uiteindelijk niet dood kon blijven. Ze wisten het op de een of andere manier zeker: hij moest nog leven.

Twintig eeuwen later blijven wij het een moeilijk verhaal vinden. We kunnen ons er misschien niet altijd wat bij voorstellen. Maar tegelijkertijd leven we nog steeds uit de inspiratie die hij bracht. Zijn woorden zetten ons nog steeds aan het denken. Zijn liefde en barmhartigheid geven ons steeds opnieuw een roeping in het leven. Zo leeft hij nog steeds voor ons. En zo worden wij steeds opnieuw tot werkelijk leven geroepen.

Dat is Pasen. Zoals we zongen in dat klassieke, evangelicale lied:

*Want nu de Heer is opgestaan,
nu vangt het nieuwe leven aan;
een leven, door zijn dood bereid,
een leven in zijn heerlijkheid.*

Amen.

Stilte

Orgelspel

Gebeden, afgesloten met Onze Vader

Eeuwige God,

Danken willen we u voor het leven dat we hebben gekregen. We prijzen u omdat wij er zijn, omdat u er voor ons wilt zijn. U hebt ons het leven gegeven en de mogelijkheid om het te leven. U hebt mensen op onze weg geplaatst om ons te steunen. U hebt ons geroepen om voor andere mensen mens te zijn.

God, wil dan kracht geven, wanneer het ons niet lukt om naar onze roeping te leven. Wil ons blijven inspireren, wanneer wij mensen om ons heen vergeten, wanneer we voor ons zelf de moed verliezen en het niet meer zien zitten.

Zo bidden wij:

- a. kyrie

Wil kracht geven, als het leven moeilijk is. Wil ons dragen wanneer we ziek zijn en misschien weten dat we zullen sterven.

Wil ons verder trekken, wanneer we vastzitten in verdriet om wie ons dierbaar waren. Kortom: wil zijn, o God, met uw mensen en uw wereld.

Zo bidden wij:

- a. kyrie

In stilte bidden wij u, heel persoonlijk, voor wat ons dwars zit, voor wat ons benauwt, voor wat ons verdriet, voor onze blijdschap en onze hoop. In stilte spreken we ons voor u uit, die luistert naar onze harten, die hoort in het verborgene. In stilte willen we u bidden.

[...]

Zo bidden wij:

- a. kyrie

Onze beelden, onze gedachten en onze woorden komen samen in het gebed dat Jezus, uw Zoon, ook ons heeft leren bidden

Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd.
Uw Koninkrijk kome,
Uw wil geschiede,
Op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood.
En vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij onze schuldenaars vergeven.
En leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid
in eeuwigheid.
Amen.

Mededelingen door de kekrenraad

Collecten

Slotlied 103C

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde,
aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
haar taak in deze wereld met haar noden
en gaan wij dan van hier naar ons huis en onze levensopdracht,
onder Gods zegen.

De Heer zegene en Hij behoede u.
De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heer verheffe zijn aangezicht over u
en geve u vrede.
g. Amen, amen, amen

Doven van de kaars

Uitleidend orgelspel